

*До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03
у Національній академії внутрішніх справ
(ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1)*

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Безногих Володимира Сергійовича
«Кримінальна відповідальність за використання коштів, здобутих від
незаконного обігу наркотиків: порівняльно-правове дослідження»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дослідження. Наркозлочинність є однією з найбільш гострих проблем кримінальної ситуації в Україні та в інших країнах світу. Поширення діянь, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, шкодить не тільки здоров'ю людей. Внаслідок поширення таких злочинів гальмується економічний розвиток суспільства, руйнуються соціальні відносини, зокрема сімейні, моральні засади суспільства. Наркозлочинність є окремим вагомим фактором вчинення пов'язаних з нею посягань корисливого та корисливо-насиленницького характеру.

Особливу суспільну небезпеку становить поширення організованих форм наркозлочинності, які мають характер злочинного бізнесу, який базується на незаконному збуті наркотичних засобів та отриманні за рахунок цього значних прибутків. Одним з важливих елементів такої організованої злочинної діяльності є дії, спрямовані на легалізацію (відмивання) доходів, отриманих за рахунок вчинення наркозлочинів, перш за все їх збуту. Як зазначається в дисертації, головний поштовх у створенні правових інститутів протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, відбувся у руслі

Вх. №	2708
кількість аркушів:	06
осн. док.	20
додаток	Р.

формування правових основ протидії торгівлі наркотиками наприкінці 70-х – початку 80-х років XX століття, оскільки в той час проблема незаконного розповсюдження наркотичних засобів набула найбільшої гостроти. США, а за ними й інші країни встановили кримінальну відповідальність за діяння, спрямовані на легалізацію (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в тому числі за рахунок вчинення наркозлочинів. У 1988 р. була прийнята Віденська конвенція ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних речовин і психотропних речовин», у 1990 р. – Страсбурзька конвенція Ради Європи з відмивання, виявлення, вилучення та конфіскації доходів від злочинної діяльності, а у 2005 р. – Варшавська Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, здобутих злочинним шляхом, та фінансування тероризму», які створили міжнародно-правову основу для розроблення відповідних положень національних кримінально-правових актів. У 1995 р. такі діяння були криміналізовані й в Україні. КК України 1960 р. було доповнено ст. 229-12 «Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів». У наступні роки ця норма зазнавала численних змін і в подальшому була відтворена у ст. 306 КК України 2001 р.

Проблема протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, й досі залишається вельми актуальною. Натомість, як переконливо показують наведені в роботі аналітичні та емпіричні дані, чинна ст. 306 КК України є недосконалою, не відповідає реаліям сучасної практики кримінального судочинства та аналогічним нормам кримінального законодавства більшості іноземних, зокрема європейських країн.

Все сказане створює проблемну ситуацію, яка обумовила обрання автором теми дисертаційного дослідження. Її актуальність підтверджується не тільки недосконалістю вказаної норми КК України та труднощами її застосуванні на практиці. В неменшій мірі вона пов'язана з необхідністю

зближення українського законодавства та права ЄС, яке має здійснюватися у рамках асоціації України і Європейського Союзу. Одним із напрямів такого зближення є уніфікації законодавство України про кримінальну відповідальність із законодавством європейських держав.

Все це дозволяє зробити висновок про актуальність, теоретичну та практичну значимість здійсненого автором порівняльно-правового дослідження кримінального законодавства України та іноземних держав щодо протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків.

Теоретична та практична цінність дослідження підтверджується також тим, що воно вносить вклад у реалізацію ряду програмних документів – Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, ратифікованої Законом України від 21 листопада 2002 р., Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р., Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої указом Президента України від 08 квітня 2008 р., Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ на 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275. Дисертація відповідає основним напрямам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 2 від 23 лютого 2010 р.) та включено до переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (п. 1185, 2010 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. В ході дослідження були використані ряд спеціально-наукових методів пізнання – порівняльно-правовий, історико-правовий, системного аналізу, моделювання, соціологічний, статистичний (с. 16–17, 33–38), що забезпечило належний рівень обґрунтованості положень і висновків дисертації. Цьому сприяв також здійснений в роботі ретельний аналіз літературних джерел та

нормативно-правових актів, які стосуються проблеми, що досліджувалася. Список опрацьованої дисертантом літератури включає 350 наукових та нормативно-правових джерел, з яких 144 – зарубіжні. Дисертант опрацював положення постанов Верховного Суду України, які стосуються розглядуваного складу злочину.

У процесі аналізу та оцінки сформульованих раніше наукових положень фахівців з кримінального права дисертант вміло використовує ті з них, які розділяє, і обґрунтовано дискутує з питань, які вважає недостатньо розробленими чи аргументованими. Слід відмітити творчий підхід пошукача до полеміки, прагнення формулювати та обстоювати власну позицію по багатьох питаннях кримінального права. Все це дозволяє констатувати, що рецензоване дисертаційне дослідження здійснене на основі належної і сучасної теоретико-методологічної бази.

Слід підкреслити використання дисертантом в процесі дослідження актів кримінального законодавства 30 зарубіжних країн, всіх міжнародно-правових документів, які мають відношення до розглядуваної проблеми. Причому відповідні положення зазначених зарубіжних законодавчих актів аналізується під час розгляду автором всіх ознак зазначеного складу злочину.

В ході дослідження була опрацьована ґрунтовна та різноманітна емпірична база, яка включає статистичні та аналітичні дані МВС України, Національної поліції України, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України та інших уповноважених органів щодо кількості вчинених злочинів, передбачених ст. 306 КК України за 1995–2017 рр.; узагальнені результати вибіркового вивчення матеріалів 128 кримінальних справ щодо злочинів, пов'язаних з використанням коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, розслідуваних органами досудового слідства у період 2004–2008 рр., 98 судових рішень Єдиного державного реєстру судових рішень, які винесено протягом 2013–2017 рр.; результати анкетування 458 працівників підрозділів боротьби з незаконним

обігом наркотиків м. Києва та 18 областей України; 19 рішень Європейського суду з прав людини. Слід підкреслити, що значний обсяг емпіричних даних, прикладів судової практики використаний автором у всіх розділах роботи, що значно підвищує рівень обґрунтованості сформульованих в роботі висновків та пропозицій.

В дисертації дуже вдало використано власний досвід роботи дисертанта у підрозділах боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України.

Вивчення рецензованої роботи свідчить, що Безногих В.С. має високий рівень фахової підготовки та досвід аналітичної дослідницької роботи, володіє відмінним науковим стилем викладення різнопланового матеріалу. Викладення в дисертації теоретичного та емпіричного матеріалу постійно супроводжується відповідним критичним аналізом та узагальненими висновками. На наш погляд, розглядувана робота може вважатися зразком проведення порівняльно-правового дослідження у кримінальному праві.

Все це дає підстави стверджувати, що дослідження здійснено з використанням сучасних досягнень кримінально-правової теорії та практики застосування кримінального законодавства. Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, базуються на правильній методології, отримані в результаті використання комплексу спеціально-наукових методів та вивчення достатньої емпіричної бази, є в належній мірі обґрунтованими як в теоретико-методологічному, так і в емпіричному плані.

Структура дисертації відповідає меті, завданням та предмету дослідження, є чіткою і логічною. Вона складається зі вступу, трьох розділів, що включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Дисертація також містить 8 додатків, у яких наведені результати анкетування працівників підрозділів ДБНОН МВС України та аналітична довідка, підготовлена за його результатами; хронологія внесення змін у санкції статті 229-12 та 306 КК України; статистичні дані (таблиці) щодо викритих

злочинів за ст. 306 (229-12) КК України у період з 1995 по 2017 рр. (за даними МВС 1995-2012 рр. та ГП України 2013-2017 рр.); аналітична довідка за результатами вибіркового вивчення 97 судових рішень, які були розміщені у Єдиному державному реєстрі судових рішень, за ст. 306 КК України; зведені дані вивчення 128 кримінальних справ, порушених за ст. 306 КК України та аналітичний матеріал до них; проект Закону України Про внесення змін та доповнень до Кримінального кодексу України (щодо виключення ст. 306 КК України та внесення змін до ст.ст. 209 та 307 КК України), пояснювальна записка та порівняльна таблиця до нього; аналіз рішень Європейського суду з прав людини, що стосуються конфіскації коштів та майна; таблиця для розрахунку покарання відповідно до «Остаточних Рекомендацій» Ради з призначення покарання (Sentencing Council) Сполученого Королівства Великобританія та таблиця для розрахунку покарання відповідно до секції 400.3 – 400.8 Акту про Кримінальний кодекс від 1995 р. (Criminal Code Act 1995) Австралійського Союзу.

Повний обсяг дисертації становить 274 сторінок, з яких основного тексту – 192 сторінки. Така побудова роботи дозволила автору всебічно дослідити вказану проблему і розробити ряд пропозицій, спрямованих на вдосконалення відповідних норм КК України.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося досягти поставлених мети та задач, отримати ряд нових, важливих для науки результатів.

У розділі 1 «Теоретико-правові та методологічні засади порівняльно-правового дослідження кримінально-правової протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків» міститься стислий аналіз літературних джерел із розглядуваної проблеми (с.25–32) та розроблена автором чітка система наукових методів проведення комплексного дослідження кримінально-правової проблеми та визначення

емпіричного та порівняльно-правового матеріалу, який має при цьому використовуватися (с. 33–38). Цінність останньої в методологічному та методичному плані ми хотіли би відмітити.

Автор дає ґрунтовний аналіз процесу становлення міжнародно-правового регулювання і національного законодавства з протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, та на цій основі пропонує розроблену ним періодизацію генези кримінального законодавства з протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, іноземних держав: 1) з 60-х років XX століття до 1988 року – створення спочатку у США, а потім у Великобританії та Франції правових інститутів протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків; 2) після схвалення ООН у 1988 році Конвенції «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних речовин і психотропних речовин» до 2000 р. – формування у ряді країн законодавства з протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків; 3) з 2000 року (прийняття Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та інших міжнародних договорів) по теперішній час – доповнення кримінального законодавство більшості іноземних держав складами предикатних злочинів, за вчинення яких настає відповідальність за протиправне використання коштів (с. 38–48, 56–83). Така періодизація характеризується науковою новизною і розроблена вперше.

Також значний науковий інтерес становить і зроблений в цьому розділі стислий, але змістовний аналіз процесу розроблення відповідної норми КК України (с.38–55). При цьому автор розкриває передумови такої роботи, дані, якими користувалися розробники, мотиви прийнятих ними нормативних положень, що, на наш погляд, становить і історичний інтерес, і має певну теоретичну цінність.

У розділі 2 «Загальні засади настання кримінальної відповідальності за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, в Україні та іноземних державах» міститься детальний аналіз всіх ознак

розглядуваного основного складу злочину. По суті в ньому дається розгорнута комплексна кримінально-правова характеристики складу злочину використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, в Україні та іноземних державах, при розробленні якої використаний величезний обсяг теоретичного, нормативно-правового та емпіричного матеріалу. Вважаємо, що така кримінально-правова характеристика зазначеного складу злочину в країні підготовлена вперше, і автор мав всі підстави вважати її своїм вагомим науковим здобутком. Ймовірно це не було зроблено через надмірну скромність дисертанта.

У розділі детально розкривається об'єкт та предмет злочину цього виду (с. 84–110). На основі аналізу позицій вітчизняних та зарубіжних авторів щодо змісту зазначених ознак розглядуваного складу злочину, відповідних положень кримінального законодавства України та інших країн пошукач дає чітке власне визначення об'єкту злочину, передбаченого ст. 306 КК України, відносячи до нього суспільні відносини у сфері правосуддя для перших двох форм об'єктивної сторони розглядуваного злочину та суспільні відносини в сфері здоров'я населення – для третьої форми об'єктивної сторони (с. 110).

Настільки ж докладно проаналізовані ознаки об'єктивної сторони використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, відповідно до кримінального законодавства України та іноземних державах. Розкрито зміст трьох форм діяння у відповідній статті КК України, охарактеризовані недоліки диспозиції даної статті. Також детально розглянуті форми цього діяння, які використовуються в законодавстві зарубіжних країн (с.110–135). Підтримана точка зору, що ст. 306 має розглядатися як спеціальна відносно ст. 209 КК України (с. 112-114). В розділі дістала розвитку позиція, що існуюча диспозиція ч. 1 ст. 306 КК України на сьогодні не відповідає вимогам практики протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, і за певних обставин завдає додаткове зайве навантаження на правоохоронні та судові органи у процесі з'ясування та доказування конкретного джерела кримінальних доходів (с. 13, 20, 110, 261).

На основі цього аналізу, результатів опитування працівників підрозділів боротьби з незаконним обігом наркотиків дисертант формулює два положення, які є новими для нашого кримінального права. Він доводить, що у кримінальному законодавстві більшості іноземних держав відсутні статті, які б передбачали відповідальність за відмивання коштів, здобутих від окремого виду злочинної діяльності, зокрема й від незаконного обігу наркотиків, а також статті, які б криміналізували використання коштів на продовження окремого виду злочинної діяльності (с. 18, 119,), і обґрунтовує можливість наближення кримінально-правових норм законодавства України до законодавства іноземних держав – Болгарії, Великобританії, Князівства Андорра, США тощо (с.18-19).

Все це дало пошукачеві підстави для формулювання його основної, нової за змістом пропозиції щодо вдосконалення відповідних положень КК України. Вона полягає у тому, що всі злочинні дії, які націлені на відмивання (легалізацію) коштів, (зокрема, здобутих від незаконного обігу наркотиків), повинні кваліфікуватися за ст. 209 КК України. При цьому ст. 306 КК України виключається, а до кваліфікуючих ознак ч. 2 ст. 209 КК України додається положення щодо доходів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів (с. 19, 119). Виходячи з цієї позиції та результатів вивчення практики застосування законодавства іноземних держав, автор вдосконалив теоретичне розуміння змісту безпосереднього об'єкта ст. 306 КК України, і обґрунтував його віднесення до діянь, що посягають на суспільні відносини у сфері господарської діяльності (с. 20, 94, 115–116, 119).

Аналізуючи ознаки суб'єкта розглядуваного злочину дисертант справедливо вказує, що ним може бути як особа, яка вчинила основний (предикатний) злочин та легалізацію (використання) доходів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, так і особа, що вчинила лише легалізацію (використання) кримінальних доходів, і не причетна до вчинення злочину, що передував

легалізації, хоча вітчизняна судова практика йде іншим шляхом (с.137–138). Тут наводяться цікаві емпіричні дані, які характеризують осіб, які вчинили розглядуваний злочин (с. 138–140).

На завершення розділу розглянуті форма умислу, мета та мотив вчинення виду злочину, що є предметом дослідження, за вітчизняним та зарубіжним кримінальним законодавством (с. 147–153). В ході аналізу удосконалено наукову позицію щодо можливості притягнення особи до кримінальної відповідальності за користування доходами злочинного походження, за умови, що вона не мала відношення до предикатних злочинів, але мала підозру або повинна була мати резонні підстави для підозри про те, що доходи здобуті злочинним шляхом або походять від злочину (с. 20, 149).

Розділ 3 «Спеціальні засади настання кримінальної відповідальності за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, в Україні та іноземних державах» присвячено дослідженню змісту кваліфікуючих ознак використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, в Україні та іноземних державах та мірам покарання за вчинення цього злочину. При розгляді зазначених питань автором як і в попередніх розділах широко використовуються літературні джерела, зарубіжне законодавство та емпіричні дані. За результатами аналізу кримінального законодавства іноземних держав удосконалено пропозицію щодо доповнення ч. 3 статті 307 КК України новою кваліфікуючою ознакою вчинення передбаченого даною статтею діяння «з використанням доходів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, з метою продовження такого обігу», а також включення положення ст. 306 КК України (за виключенням третьої форми) щодо використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, до ст. 209 КК України в якості кваліфікуючої ознаки (с. 20, 167).

Робота завершується докладним аналізом нормативних положень щодо покарання за розглядуваний злочин та практики призначення окремих мір

покарання, дається оцінка обґрунтованості закріплених в даний час у ст. 306 КК України видів покарання та їх розмірів, проаналізовані види покарань, які призначаються за аналогічні діяння в зарубіжних країнах (с. 167–192). Особливий інтерес становить проведене автором вивчення рішень ЄСПЛ у період з 2000 по 2017 рр. та їх можливого впливу на законодавство у сфері протидії відмиванню коштів, здобутих від злочинної діяльності, та наркозлочинів зокрема (с. 188–192). Це дозволило встановити ряд важливих тенденції міжнародної судової практики у зазначеній царині.

На основі аналізу зазначених даних у роботі дістали подальшого розвитку пропозиції щодо запровадження такого виду покарання, як штраф за вчинення злочинів, пов'язаних з використанням коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків (с. 20) та використання інституту дієвого каяття для осіб, які вчинили злочин цього виду (с. 192). Остання новація можлива при прийнятті пропозиції автора щодо скасування ст. 306 КК України і кваліфікації такого діяння за ст. 209 КК України.

Наукове та практичне значення роботи. Отримані в ході дослідження результати і пропозиції можуть бути використані: у законотворчій діяльності – при вдосконаленні положень КК України про відповідальність за злочини, пов'язані з використанням коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 18 липня 2017 р. № 04-18/12-1363); у практичній діяльності – в системі службової підготовки підрозділів протидії наркозлочинності Національної поліції України (акт впровадження Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України від 14 квітня 2017 р.); у науково-дослідній діяльності та освітньому процесі – для подальшої розробки теоретичних та прикладних питань щодо кримінальної відповідальності за використання коштів, отриманих від незаконного обігу наркотиків, при викладанні курсів «Кримінальне право України», «Теорія кваліфікації злочинів», а також у рамках підготовки та підвищення кваліфікації працівників Національної

поліції України (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 6 листопада 2017 р.).

Повнота викладення матеріалів дисертаційного дослідження в опублікованих працях дисертанта та їх апробація. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження відображені у шістнадцяти публікаціях, дев'ять з яких – наукові статті, опубліковані у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України, одна – наукова стаття у зарубіжному періодичному виданні (Республіка Киргизстан). Результати роботи пройшли апробацію на шести науково-практичних конференціях та семінарах.

Оцінка ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації. Автореферат повністю відповідає змісту дисертації та відображає основні положення та результати дослідження. Дисертація та автореферат відповідають встановленим вимогам щодо їх оформлення. Автореферат підготовлено згідно з вимогами, які передбачені Порядком присудження наукових ступенів.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, слід вказати на його окремі недостатньо аргументовані положення, спірні оцінки і пропозиції, які мають бути обговорені під час публічного захисту та враховані автором у його подальшій науковій роботі.

1. Однією з безсумнівних позитивних сторін роботи є опрацьований пошукачем величезний порівняльно-правовий матеріал кримінальних кодексів та законів зарубіжних країн. В роботі наведено цілий ряд нормативних положень зарубіжного законодавства, включення яких до Кримінального кодексу України при відповідній їх адаптації могло б значно вдосконалити ст. 209 КК, за якою автор пропонує кваліфікувати використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Це зокрема встановлення мінімальної межі коштів, отриманих злочинним шляхом, при

перевищенні якої настає кримінальна відповідальність за даною статтею (с. 36); включення до числа кваліфікуючих ознак даного злочину вчинення його службовою (посадовою) особою або з використанням службового становища, з використанням державних, банківських, фінансових та інших установ (с. 138-139, 142-143, 156, 163) та у вигляді промислу (с.156-157). Натомість в сформульованих автором пропозиціях щодо вдосконалення норм КК України вони не знайшли відображення.

2. До положень, які ним удосконалено, автор відносить «теоретичне розуміння змісту безпосереднього об'єкта ст. 306 КК України та необхідності його віднесення до злочинів у сфері господарської діяльності, виходячи з вивченої практики застосування законодавства іноземних держав» (с. 19-20, 87). Це положення відтворюється у ряді місць дисертації, хоча сам автор наводить ряд міркувань та даних, які змушують сумніватися в його обґрунтованості.

Як вказано в роботі, в ряді країн об'єкт цього злочину визначається по-іншому. У Франції це людська особистість (с.89), у ФРН, Андоррі – правосуддя (с.91), у князівстві Монако – суспільне благо (с. 91), у США – фінансово-банківська система та національна безпека (с. 93), в Австралії – національна інфраструктура (с. 94), у Японії – безпечне та здорове соціальне життя та суспільні відносини, пов'язані з обігом наркотиків (с. 96). В процесі проведеного опитування працівників підрозділів ДБНОН МВС України 39,7% респондентів зазначили, що цей вид злочину завдає шкоди правосуддю і 10,2% – здоров'ю населення. Нарешті, сам автор на с. 88 дисертації зазначає, що «...незалежно від їх джерела кошти однаково виконують їх функцію і не можуть завдати шкоди суспільним відносинам у сфері економіки, а ні у виробництві, а ні у розподілі, а ні у обміні чи споживанні. Тобто нормально функціонуюча економіка може абсорбувати і постійно потрохи абсорбує кошти, які надходять від нелегальних або так званих «сірих» (навіл легальних) сфер економічної діяльності людства. Але при певних обставинах можливі сценарії, коли кошти, які потрапляють з

нелегальної діяльності можуть завдати ускладнення для економічної діяльності держави, тобто економічним відносінам».

Все сказане дає підстави обстоювати позицію, що використання коштів, отриманих в результаті злочинної діяльності, зокрема наркозлочинів, перш за все сприяє відтворенню злочинної діяльності у вигляді промислу, демонструє її економічну ефективність і можливість досягнення таким чином життєвого успіху, створює потужну мотивацію до залучення до злочинної діяльності нових осіб. Тобто створює перш за все загрозу громадській безпеці в країні. З огляду на сказане питання щодо об'єкту розглядуваного злочину потребувало, на нашу думку, більш детального аналізу і аргументації позиції, якої дотримується дисертант.

3. Згідно з наведеними в роботі емпіричними даними всі проаналізовані випадки використання таких доходів (коштів та майна) з метою продовження незаконного обігу наркотиків стосуються діяльності дрібних збутчиків наркотичних засобів (с. 116). Середня сума таких коштів по кримінальних справах відкритих в Україні складає 1500 грн. (с. 101). Але сам інститут кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, як показує автор, виник і розвивалася перш за все як засіб протидії кримінально-правовими засобами організованих злочинності (с. 20, 23-25).

Виходячи з цих положень, постає питання: або в країні немає організованих груп які постійно займаються збутом наркотичних засобів, накопичують за рахунок цього значні кошти та легалізують їх у той чи інший спосіб, або вони є, але підрозділи протидії наркозлочинності в країні виявляють тільки дрібних споживачів наркотиків, які також займаються їх збутом і мають від цього кошти, які витрачають для здійснення незаконного обігу наркотиків. В останньому випадку бізнесова діяльність наркоділків залишається латентною. Це дуже важливе питання як для оцінки реального стану наркозлочинності в країні, так і для розроблення заходів щодо вдосконалення протидії їй. На жаль, в роботі автор не ставить таке питання.

Хотілося, щоб відповідь на нього була дана під час публічного захисту дисертації.

4. Дисертант стверджує, що в роботі дістала подальшого розвитку позиція, що «диспозиція частини 1 ст. 306 КК України на сьогодні не відповідає вимогам практики протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, і за певних обставин завдає додаткове зайве навантаження на правоохоронні та судові органи у процесі з'ясування та доказування конкретного джерела кримінальних доходів» (с. 20). Але цей загальний висновок не підтверджується в достатній мірі відповідними емпіричними даними, які б ілюстрували ці труднощі і доводили те, що вони будуть відсутні при кваліфікації відповідних діянь за ст. 209 КК України.

5. Серед положень, які виносяться на захист є такі, що сформульовані суперечливо. На с. 20 зазначається що в дослідженні дістало подальшого розвитку «положення про суб'єкт злочину, пов'язаного з використанням коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, яким, виходячи з положень кримінального законодавства іноземних держав, в окремих випадках може бути юридична особа. Обгрунтовано недоцільність на сучасному етапі запровадження в Україні кримінальної відповідальності юридичної особи за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків». Тобто автор на основі порівняльно-правового аналізу кримінального законодавства зарубіжних країн встановив можливість розширення кола суб'єктів цього злочину, але реалізувати це положення в українському законодавстві не пропонує. Тоді неясно, в чому ж полягає розвиток даного положення.

6. На с.146 дисертації стверджується, що «... обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого статтею 306 КК України, є мета надання правомірного вигляду володінню та джерелам одержання кримінальних доходів (тобто, легалізація)...». Але такий висновок не впливає з тексту чинного кримінального закону.

7. Як вже зазначалося, емпірична база дослідження є цікавою і різноманітною, але її характеристика, наведена автором на с. 17, є неповною. Зокрема, не вказано, яким чином здійснювався відбір матеріалів кримінальних справ, судових рішень, як формувалася вибірка опитаних і в яких саме територіальних одиницях проводилося опитування. Не пояснюється, чому відібрані матеріали кримінальних справ саме за 2004–2008 рр. Ці дані виглядають застарілими. Нарешті, не вказано, чи є отримані вибірки емпіричних даних репрезентативними, чи вони мають орієнтовний, розвідувальний характер.

В тексті дисертації також зустрічаються окремі редакційно невдалі формулювання, помилки.

Висловлені зауваження не носять принципового характеру і не погіршують основного змісту та загальної позитивної оцінки роботи.

Висновок щодо відповідності дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань». Рецензована робота є самостійною та завершеною науковою працею. Основні положення дисертації відображені в публікаціях та авторефераті. Повнота викладення дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях відповідає вимогам, встановленим ДАК МОН України.

Дисертаційне дослідження Безногих В.С. «Кримінальна відповідальність за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків: порівняльно-правове дослідження» виконане на належному рівні, повністю відповідає встановленим вимогам до кандидатських дисертацій, які передбачені пунктами 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій й іншим керівним документам Міністерства освіти і науки України.

Зміст дисертації, автореферату й опублікованих праць дає підстави зробити висновок про те, що Безногих Володимир Сергійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за

спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

**Завідувач науково-дослідної
лабораторії кримінологічних досліджень
та проблем запобігання злочинності
Державного науково-дослідного
інституту МВС України
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник**

О.Г. Кулик

«21» 06 2018 р.

Підпис О.Г. Кулика засвідчую.

**Перший заступник директора
Державного науково-дослідного
інституту МВС України
доктор юридичних наук, професор**

Т.О. Проценко

«22» 06 2018 р.